

ЭВАЛЮЦЫЯ ВОБРАЗА ГАЛОЎНАГА ГЕРОЯ Ў РАМАНАХ МАРГАРЭТ ЭТВУД

Аналізуецца эвалюцыя образа галоўнага героя на прымере найбольш значымых романаў у творчэстве сучаснай канадскай пісатэльніцы Маргарэт Этвуд.

The article is devoted to the problem of protagonist's evolution in the most popular novels of the prominent Canadian writer Margaret Eleanor Atwood.

Амаль паўстагоддзя на літаратурнай ніве Канады працуе выдатная пісьменніца, паэтка і літаратуразнаўца Маргарэт Элеанор Этвуд (*Atwood Margaret Eleanor*). Вершы, апавяданні, раманы і крытычныя артыкулы Этвуд шырока вядомы як прафесіянальным даследчыкам яе творчасці, так і проста аматарам літаратуры. На сённяшні дзень яе творчая спадчына - з'ява феноменальная і запатрабаваная не толькі ў англамоўным свеце. Творы канадскай пісьменніцы перакладзены на дзесяткі моў (у тым ліку і на беларускую), а некаторыя з поспехам экранізаваны на Захадзе: напісаная ёй для кампаніі Сі-бі-сі тэлевізійная п'еса «Служанка» (*The Servant Girl*, 1974), створаныя ў сааўтарстве з Пітэрам Пірсанам п'есы «Снегавы птах» (*Snowbird*, 1981) і «Рай на зямлі» (*Heaven On Earth*, 1986), раман «Гісторыя служанкі» (*The Handmaid's Tale*, 1985), па матэрыяле якога нямецкім рэжысёрам Фолкерам Шлэндарфам у 1990 г. зняты фільм «Прызначаная маці» і інш.

Этвуд выявіла сябе ў розных жанрах літаратуры, але сапраўдную прызнанасць атрымала дзякуючы раманнай творчасці. Літаратурная практыка канадскай пісьменніцы дэманструе свой дыяпазон жанравай мадыфікацыі рамана, філасофскую паглыбленасць мастацкіх пошукаў, своеасабліваць манеры пісьма, эвалюцыю вобраза галоўнага героя. Невыпадкова, што цікавасць да яе творчай спадчыны мацнее ў Расіі, Беларусі, на Украіне.

Знаёмства беларускага чытача з творчасцю Этвуд адбылося пасля атрымання ёю ў 2000 г. Букераўскай прэміі за раман «Сляпы забойца» (*The Blind Assassin*, 2000), які з'явіўся ў беларускіх кнігарнях дзякуючы руска-му выдавецтву ЭКСМО. На сённяшні дзень айчынным аматарам літаратуры маюць магчымасць заглябіцца ў мастацкі свет ужо цэлага шэрагу раманаў і зборніка апавяданняў пісьменніцы, надрукаваных у згаданым выдавецтве: «Ядомая жанчына» (*The Edible Woman*, 1969), «Пажырвальніца грахоў» (*Dancing Girls*, 1977), «Орыкс і Карасцель» (*Oryx and Crane*, 2003), «Мужчына і жанчына ў эпоху дыназаўраў» (*Life Before Man*, 1979), «Мадам Аракул» (*Lady Oracle*, 1976), «...Яна ж Грэйс» (*Alias Grace*, 1996), «Гісторыя служанкі» (*The Handmaid's Tale*, 1985), «Пенелопіяда» (*The Penelopiad*, 2005).

Калі на рускай мове выдадзена амаль з дзесяткаў раманаў і шэраг апавяданняў Этвуд, то на беларускую сёння перакладзена толькі адно апавяданне пісьменніцы «Балотны чалавек» (пераклад зроблены ў 1999 г. Марыяй Салаўёвай) са зборніка апавяданняў «Пісьмёны некранутай прыроды» (*Wilderness Tips*, 1991), якое надрукавана ў часопісе «Arche»*. Ужо гэты факт сведчыць пра тое, што беларускае грамадства чуйна рэагуе на новыя павевы ў літаратуры, а айчынным чытач працягвае цікавіцца сучаснымі замежнымі аўтарамі, творчасць якіх атрымала прызнанне далёка за межамі іх роднай краіны.

Мяркуем, што зварот да асобных раманаў Этвуд з мэтай прасачыць эвалюцыю вобраза галоўнага героя ў яе творах будзе не толькі спробай прадэманстраваць самабытнасць раманага майстэрства пісьменніцы, але і дазво-

* Гл.: Этвуд М. Балотны чалавек Пер. з англ. М. Салаўёвай Arche. 1999. №3(4). С. 137-148.

ліць скласці ўяўленне пра многія важныя прынцыпы эстэтыкі і паэтыкі рамана ўвогуле, будзе садзейнічаць больш поўнаму і аб'ектыўнаму разуменню шляхоў і кірункаў развіцця сучаснай літаратуры (як замежнай, так і айчынай).

Для раманаў Этвуд характэрнай з'яўляецца форма аповеду ад імя жанчыны з уласцівымі ёй поглядамі на праблемы сучаснасці, знітаванымі з экзистэнцыяльнымі пытаннямі быцця і фемінізмам. Між іншым пісьменніца сама неаднаразова прызнавалася ў інтэрв'ю, што, «верагодна, я - феміністка, у шырокім сэнсе слова» (Ingersoll 1990, 54); «я разглядаю фемінізм як частку маштабнай праблемы: чалавечай годнасці» (Ingersoll 1990, 102). Мабыць, тое, што яна галоўным героем сваіх твораў робіць жанчыну, можна патлумачыць наступным чынам: па-першае, ёй лягчэй пісаць пра такіх асоб; па-другое, як жанчына, яна мае магчымасць больш аб'ектыўна меркаваць пра іх; урэшце, пісьменніца імкнецца стварыць новы вобраз жанчыны, якая здольна сцвердзіць сваю самастойнасць і адстаяць незалежны ад мужчын статус у грамадстве. Раманы «Ядомая жанчына», «Спасціжэнне», «Мадам Аракул», «Мужчына і жанчына ў эпоху дыназаўраў», «Цялесныя пашкоджанні» прэзентуюць менавіта такі вобраз галоўнай гераіні.

Жаночыя персанажы раманаў Этвуд валодаюць значна большай колькасцю пазітыўных якасцей, чым героі-мужчыны. Гэта праяўляецца найперш у іх здольнасці шчыра кахаць, разумець, спачуваць, клапаціцца пра тых, хто знаходзіцца побач з імі. Гераіням-жанчынам у раманах пісьменніцы ўласцівы менш дагматычны погляд на жыццё, а таксама імкненне да змен і самаўдасканалвання ў параўнанні з іх партнёрамі-мужчынамі. Жаночыя персанажы раманаў Этвуд характарызуе здольнасць выбачаць і не трымаць зла на мужчын, нават нягледзячы на часам абразлівыя і агрэсіўныя словы з іх боку, адрасаваныя жанчынам. Так, Рэні ў рамане «Цялесныя пашкоджанні» не жадае выключаць мужчын з жыцця і не крыўдуе на іх нават пасля абразлівых рэплік свайго былога партнёра Джэйка кшталту: «Прэч неўтаймаваныя жаночыя антымужчынскія жаданні. Вас усіх трэба заперці ў клеткі» (Atwood 1984, 265) або «Памятай сваё месца» (Atwood 1984, 326).

Жаночыя персанажы ў творах Этвуд проціпастаўлены мужчынскім, апошнія нярэдка крытыкуюцца аўтарам па прычыне іх самаўпэўненасці, ілжывасці, жорсткасці, усепаглынальнага жадання ўсталёўваць свой кантроль ці парадак. Напрыклад, падобныя адносіны да герояў-мужчын яскрава прасочваюцца ў рамане «Ядомая жанчына», у якім партнёр галоўнай гераіні Мэрыян Мак-Элпін, Пітэр, неўзабаве пасля заручынаў ператвараецца з дагэтуль перакананага халасцяка ў не менш прынцыповага «блюсціццеля парадку і ўстойлівасці» (Этвуд 1981, 118). Выкрыццё сапраўднай сутнасці Дэвіда, аднаго з герояў рамана «Спасціжэнне», які на пачатку твора быццам бы меў трывалыя погляды на Амерыку і амерыканскія імперыялістычныя памкненні ў дачыненні да Канады, відавочна праяўляецца напрыканцы рамана: «...самазванец, сурагат чалавека, увесь абклеены сляямі палітычных лозунгаў... Амерыканская старызна праступала на ім як лішай ці цвіль, хворы, нязграбны, яму ўжо нічым не дапаможаш: спатрэбілася б цэлая вечнасць, каб яго вылучыць, адкапаць, адскрэбці, дабрацца да таго, што было ў ім праўдай» (Этвуд 1985, 164).

Часам Этвуд выяўляе адкрыта іранічнае стаўленне да мужчын. Так, у рамане «Мужчына і жанчына ў эпоху дыназаўраў» цэнтральны жаночы персанаж, Леся, успрымае свайго былога партнёра Уільяма наступным чынам: «Мілы, наскрозь зразумелы Уільям, чые думкі гэтак жа легка чытаць, як тэлефонны даведнік: усё па алфавіту» (Этвуд 2005, 354). Нават раней, у час захаплення яго асобай, Леся ўяўляла «сабе мазгі Уільяма - ружовашкокія І без валасоў» (Этвуд 2005, 34).

Такім чынам, раманы канадскай пісьменніцы арыентаваны на прэвалюючую ролю жаночыя персанажы, якія паўстаюць вызначальным элементам пры вытлумачэнні аўтарскай задумы. Галоўнымі гераінямі твораў Этвуд

з'яўляюцца жанчыны, а героі-мужчыны павінны, так бы мовіць, падкрэсліць першаснасць і выключнасць жаночых персанажаў. Таму нам уяўляецца мэтазгодным звярнуць больш пільную ўвагу на тыповых герайн-жанчын у найбольш значных яе раманах.

Каб зразумець своеасабліваць і адметнасць вобраза цэнтральнага персанажа рамана «Ядомая жанчына», паспрабуем расшыфраваць саму назву твора. Рускі пераклад - «Смачны кавалачак» («Лакомый кусочек»), - прапанаваны ў свой час М. Пальцавым, на наш погляд, з'яўляецца не зусім дакладным, бо не адлюстроўвае ўсёй глыбіні аўтарскай задумы. Літаральны ж пераклад назвы «Ядомая жанчына» (англ. *The Edible Woman*) больш адпавядае сутнасці твора і дапамагае раскрыць вобраз галоўнай герайні, Мэрыян Мак-Элпін, якая баіцца, што яе маральна і сацыяльна падпарадкоўваць сабе больш моцныя і лепш прыстасаваныя да жыцця мужчыны. Адсюль вынікае адна з цэнтральных праблем творчасці Этвуд увогуле - праблема ўзаемаадносін мужчыны і жанчыны, якія ўвасабляюць прынцыпова непадобныя светапоглядныя пазіцыі. Вызначэнне сацыяльнага статуса жанчыны паўстае ключавым у рамана і вырашаецца пісьменніцай праз вобраз цэнтральнага жаночага персанажа. «Хто наша Мэрыян? Будучая жонка і матуля? Чалавек навуковага, інжынернага складу? Той, хто крок за крокам назапашвае багацце? Новая Джульета, якую паглынае вялікае каханне? Падарожніца? Барацьбіт за правы жанчын?» (Калмановский 1981, 299) - гэта толькі некаторыя пытанні, якія выклікае асоба Мэрыян. Галоўнае ж з іх, верагодна, заключаецца ў тым, ці здолеюць жанчыны «вырвацца з ганебнага кола штодзённых клопатаў, нуднага паглынання матэрыяльнага і духоўнага шырпатрэбу, пазбегнуць залежнага стану жанчыны ў «мужчынскім» грамадстве» (Кузьмичев 1991, 150)? Вобраз Мэрыян закліканы даць адказы на гэтыя пытанні ці, прынамсі, праліць святло хаця б на некаторыя з іх.

Галоўная герайня рамана прыходзіць да ўсведамлення таго, што яна не такая, як людзі навокал, караным чынам адрозніваецца ад іх, нават яе жыццё не адпавядае агульнапрынятым уяўленням. Вось чаму яна лічыць сябе «ненармальнай» і ўвесь час аналізуе стан уласнай душы: «На нейкі момант яна адчула, што задыхаецца сярод іх, што яны, гэтыя жанчыны, закліснулi яе, быццам хваля. Калі-небудзь яна будзе такая ж; не, яна ўжо зараз - адна з іх, і цела яе ўжо змыкаецца з чужым целам...» (Этвуд 1981, 174). Мэрыян адчувае сябе ахвярай эмацыянальнага людаедства свайго жаніха - Пітэра, але адначасова паўстае і пераможцай у нябачнай барацьбе з ім. Знаходжанне ў падобнай сітуацыі набывае форму сімвалічнага неўрозу: герайня паступова адмаўляецца ад ежы. Пачуццё агіды да ежы становіцца менш адчувальным, калі яна спрабуе знайсці сваю нішу ў грамадстве, супакоіць страсці, якія бушуюць у яе душы, зразумець іх прыроду і тым самым наблізіць сваё выздараўленне. Набыццё сэнсу жыцця вяртае герайні апетыт, нармалізуе яе фізічны стан, але не вырашае да канца ўсіх пакутлівых праблем, што не даюць ёй спакою. Таму заканчэнне рамана нагадвае хутчэй штучнае закругленне, якое мяжуе з бясконцасцю і безвыходнасцю, нездарма сама Этвуд прызнае, што «тон "Ядомай жанчыны" бестурботны, але яе канцоўка больш песімістычная, чым у "Спасціжэння". Розніца паміж імі ў тым, што "Ядомая жанчына" - круг, а "Спасціжэнне" - спіраль... герайня "Спасціжэння" не застаецца там, адкуль пачала свой шлях» (Ingersoll 1990, 45).

Псіхалагізм у апісанні ўнутранага свету безыменнай герайні рамана «Спасціжэнне» ў пэўнай ступені выяўляе другое «я» самой пісьменніцы. У спробе зразумець сэнс уласнага існавання, вызначыць сваю ролю і месца ў грамадстве галоўная герайня твора зведвае стан адчужанасці і добраахвотнай адзіноты на ўлонні прыроды. Можна сказаць, што самаідэнтыфікацыя персанажа ініцыіруецца прыродай і выліваецца ў драму адчужанай свядомасці. «Падарожжа безыменнай герайні па месцах беззваротнага дзяцінства - гэта падарожжа з мэтай набыць уласнае, першапачаткова цэлас-

нае "я", страчанае пад знішчальным уздзеяннем "спажывецкай цывілізацыі"» (Пальцев 1985, 13). Зноў жа пераклад назвы як «Спасціжэнне» бачыцца нам больш дакладным, чым «Павярхоўны погляд» - пад такой назвай твор упамінаецца ў працы Н.Ф. Аўчарэнкі (гл. Овчаренко 1991, 92), - бо глыбей раскрываў ўнутраны падтэкст і праблематыку рамана, дапамагаючы асвятліць працэс разумення галоўнай герайняй самой сябе і навакольнага асяроддзя. Зрэшты, гэты працэс адбываецца ў двух напрамках: унутраным - праз апусканне ў глыбіню возера і душы, а таксама знешнім - праз усплыванне на паверхню вады і ўласнай свядомасці.

Пісьменніца прыводзіць персанаж да ўсведамлення сваёй біялагічнасці, прыналежнасці прыродзе ў якасці яе арганічнай часткі, а не драпежнай уласніцы нахталт іншых людзей. Герайня паўстае як «натуральная жанчына, жанчына ў сваім прыродным абліччы, для іх яна - загарэлае цела на пясчаным пляжы, вымытыя валасы, што калышуцца, быццам шаль, а не гэтае стварэнне: твар, перапэцканы брудом, у пацёках, з падрапанай скурай, якая лушчыцца, валасы стаяць дуба, як ворс на дыване ў ваннай, праткнутыя галінкамі і лістамі» (Этвуд 1985, 198). Чым глыбей яна ўглядаецца ў сябе, тым больш сурова асуджае людзей (і саму сябе) за праявы бездухоўнасці, адчуваючы няздольнасць больш «плысці па цячэнні» і неабходнасць супрацьстаяць чалавечай абыякавасці. Паглыбленне ў бездань возера становіцца для герайні момантам ачышчэння, адраджэння да новага жыцця, а таксама магчымасцю ўбачыць, быццам у люстэрку, сапраўдную сутнасць людзей. Такім чынам, духоўнае падарожжа і пошукі герайні, пачатак яе перараджэння пачынаюцца толькі пасля тага, як яна цалкам перамяшчаецца са свету цывілізацыі ў свет прыроды і набывае гармонію з ім.

Наступны раман Этвуд «Мадам Аракул», па словах самой пісьменніцы, «вельмі адрозніваецца ад "Спасціжэння"». Верагодна, ён даволі значна розніцца і ад «Ядомай жанчыны» (Ingersoll 1990, 37). На самой справе так і ёсць, бо твор зарыентаваны «на англійскі гатычны раман XVIII стагоддзя» (Воронцова 2005, 8), парадыйны паказ элементаў гатычнай паэтыкі, сатырычнае адлюстраванне сучаснай цывілізацыі і грамадства.

Нягледзячы на жанрава-стылёвую адметнасць ад папярэдніх твораў, «Мадам Аракул» утрымлівае ключавыя матывы творчасці Этвуд: жаночы погляд на сучаснасць, псіхалагічныя асновы фармавання асобы, яе адчужанасць і індывідуальнае ўспрыманне рэчаіснасці, пачуццё незадаволенасці сабой і навакольным светам, расшчапленне гамагеннага эга, што перарастае ў духоўны крызіс. Усе гэтыя праблемы знаходзяць сваю рэалізацыю ў рамане праз вобраз галоўнай герайні - Джаан Фостэр.

Гэтак жа, як і Мэрыян Мак-Элпін у «Ядомай жанчыне» або безыменная апавядальніца ў «Спасціжэнні», галоўная герайня рамана «Мадам Аракул» пакутуе ад душэўных перажыванняў. У Мэрыян гэта праяўлялася праз агіду да ежы, у герайні «Спасціжэння» - праз спробы заглыбіцца ў таямніцы ўласнай свядомасці, а ў Джаан Фостэр - праз шматлікія «я», якія ўяўляюць досыць самастойныя часткі яе псіхікі: «...нас было не двое, а трое, чацвёрта, мноства, і я цяпер выразна разумела, што наперадзе ў мяне не адно жыццё» (Этвуд 2005 [а], 340).

«Мадам Аракул» аспрэчвае цэласнасць асобы Джаан, прэзентуючы метафарфозы, якія адбываюцца з яе целам і свядомасцю. У рамане праблема расшчаплення асобы пададзена ўжо не праз падарожжа герайні ў патаемныя куткі ўласнай свядомасці, як тое было ў «Спасціжэнні». Разнастайныя «я» Джаан прадстаўлены ў пастаянным сутыкненні і напружанай барацьбе, якая існуе паміж рознымі сферамі яе жыцця: у адным яна - добрая гаспадыня, спагадлівая жонка і палкая палюбоўніца, у другім - сенсацыйна знакаміты таямнічы аўтар гатычных раманаў. Суіснаванне фантазіі і рэчаіснасці, мастацтва і паўсядзённасці - адметная рыса твора, у якім шматлікія

«я» герані не памяншаюць напружанасць паміж выдумкай і аб'ектыўнай рэальнасцю, жыццём і творчасцю, глыбіннай сутнасцю і вонкавай абалонкай, а падкрэсліваюць важнасць іх сумеснага існавання.

У інтэрв'ю Элану Твігу Этвуд аднойчы прызналася, што часам літаратуразнаўцы разглядаюць творы пісьменніка, абапіраючыся выключна на тое, што было ім напісана раней. Такі лёс спасціг і яе раман «Мужчына і жанчына ў эпоху дыназаўраў»: «Калі я напісала "Спасціжэнне", людзі хацелі, каб яно было такім, як "Ядомая жанчына". Калі я напісала "Мадам Аракул", людзі хацелі, каб яна была такой, як "Спасціжэнне". Некаторыя крытыкі жадалі, каб гэты ("Мужчына і жанчына ў эпоху дыназаўраў". - М. Н.) раман быў падобны да "Мадам Аракул". Яны лічылі, што ён задумваўся як са-тырычны. Але гэты новы раман больш нагадвае "Спасціжэнне", чым "Мадам Аракул"» (Ingersoll 1990, 127). Такі неаб'ектыўны, аднабаковы падыход да твора спрыяў таму, што сярод крытыкаў раман, як правіла, разглядаецца скрозь прызму папярэдніх твораў пісьменніцы, маўляў, «у "Мужчыне і жанчыне-не ў эпоху дыназаўраў" Этвуд скарыстала традыцыі папярэдніх раманаў-фантазію і сатыру "Ядомай жанчыны", міфічную сілу "Спасціжэння", гатычную іронію "Мадам Аракул", - для таго, каб прыцягнуць увагу да пустой няўпэўненасці шлюбу і гарадскога жыцця» (Grace 1980, 137). Гэтая думка мае права на існаванне. Можна, у некаторай ступені, яна і справядлівая. Тым не менш, улічваючы меркаванні літаратуразнаўцаў, скажам, што згаданы раман Этвуд усё ж такі прапануе спецыфічны погляд на развіццё чалавечай цывілізацыі і далейшых перспектываў яе існавання.

Адным з ключавых момантаў рамана з'яўляюцца разважанні Лесі, дзяўчыны-палеантолага ў Каралеўскім Музеі Антарыо, над лістом дзяўчынка-шасцікласніцы: «Чаму эра называецца мезазойскай? Правільны адказ, адказ, якога чакае настаўніца, ёсць у брашуры. Меза - сярэдні, зоас-жыццё. Пасля палеазоя, але да кайназоя. Але ці існуе мезазойская эра? Калі яна была, яна ніяк не называлася. Дыназаўры не ведалі, што жывуць у мезазойскую эру. Яны не ведалі, што дажылі толькі да сярэдзіны эры. Яны не збіраліся выміраць; калі б іх спыталі, яны, верагодна, сказалі б, што збіраюцца жыць вечно» (Этвуд 2005, 349).

Гэтым эпізодам Этвуд выяўляе не толькі жыццёвае крэда персанажаў, але часткова тлумачыць і сэнс назвы твора. Акрамя перакладу, прапанаванага Т. Баравіковай («Мужчына і жанчына ў эпоху дыназаўраў»), можна сустрэць і літаральны пераклад назвы: «Жыццё да чалавека» (англ. *Life Before Man*). На нашу думку, ён уяўляецца нават больш прыдатным у дачыненні да рамана Этвуд, бо прапануе, па словах самой пісьменніцы, наступныя магчымыя інтэрпрэтацыі загалова: «Для Лесі гэта азначае дагістарычную эру. Для Элізабэт гэта сведчыць аб тым, што яе жыццё значыць нашмат больш, чым любыя адносіны з мужчынай. Для Ната гэта звязана з яго палітычным ідэалізмам. Вось такое чалавецтва сёння...» (Ingersoll 1990, 123).

Этвуд не дае ў рамане адказу, што будзе з чалавечай цывілізацыяй далей. Леся так разважае над магчымым лёсам людзей: «Галоўнае пытанне тут: ці хоча Леся, каб чалавецтва выжыла, ці ей усё роўна? Адказу яна сама не ведае. Дыназаўры вымерлі, але гэта быў не канец свету. У моманты смутку - як зараз, напрыклад, - яна адчувае, што і людзям нядоўга засталася. Прырода што-небудзь прыдумае на замену. Або не. Як атрымаецца» (Этвуд 2005, 34).

Калі «"Мужчына і жанчына ў эпоху дыназаўраў" - гэта першая спроба грамадскага і хатняга рэалізму Этвуд» (Grace 1980, 135), тады наступны яе раман «Цялесныя пашкодванні» можна разглядаць як «прыклад палітычнага рэалізму» (Rosenberg 1984, 130). І зноў цэнтральным персанажам твора з'яўляецца жанчына - канадская журналістка Рэні Уілфард, якая становіцца сведкай жудасных палітычных падзей на Карыбскіх астравах (астравы Св. Антонія і Св. Агаты). Нават супраць свайго волі Рэні вымушана браць

удзел у хваляваннях на востраве Святой Агаты, што, зрэшты, садзейнічае яе перараджэнню, як асабістаму, так і прафесійнаму, нездарма ж яе імя азначае «нованароджаная». Жыццёвыя цяжкасці (душэўныя і фізічныя пакуты ад раку грудзей, перажытае ўвязненне і маральны здзек) прыводзяць герайню да ўсведамлення сябе неад'емнай часткай чалавецтва, замацоўваюць яе адказнасць за ўласныя словы і імкненне адстойваць чалавечую годнасць. Барацьба за свабоду, фізічную і духоўную, якой прагне герайня, прымушае яе ўспрымаць свет не праз прызму замацаваных клішэ, а асэнсавана і ўсвядомлена, зыходзячы з уласных меркаванняў. Але, нават вызваленая з увязнення, Рэні не адчувае сябе вольнай, бо ніколі не зможа вызваліцца ад успамінаў аб тым зле, якое ўвасабляла для яе турэмная камера і чалавечая жорсткасць. Герайня свабодная і ў той жа час несвабодная. Гэты парадокс тлумачыць супярэчлівыя заключныя радкі рамана: «Яе ніколі не выратуюць. Яна ўжо выратаваная. Яна не свабодная. Наадварот, яна ўдачлівая...» (Atwood 1984,301).

Такім чынам, разгляд найбольш значных раманаў Этвуд дазваляе прасачыць эвалюцыю вобраза галоўнага героя ў яе творах і выявіць пэўныя характэрныя рысы цэнтральнага персанажа - жанчыны, якая знаходзіцца ў працэсе пошуку самой сябе і спробе спасцігнуць цэласнасць быцця. Сістэма персанажаў у творах пісьменніцы арганізавана такім чынам, што герайні-жанчыны проціпастаўлены героям-мужчынам і іх вобразы спрыяюць раскрыццю асноўнай задумы твора. Жаночыя персанажы ў раманах Этвуд валодаюць значна большым дыяпазінам станоўчых якасцей, чым мужчынскія, што дазваляе меркаваць пра іх перавагу над апошнімі і вылучыць жанчын у якасці цэнтральных герайнь усіх разгледжаных твораў. Кожная з іх перажывае душэўны крызіс, прычыны якога самыя разнастайныя: спецыфічна жаночае ўспрыманне рэчаіснасці, умацненне пачуцця дыскамфорту, незадаволенасці сабой і навакольным светам, адметнасць псіхалагічнага фарміравання асобы і яе адчужанасць, пачуццё вінаватасці, імкненне да грамадскай, творчай дзейнасці, свабоднай самарэалізацыі. Вынікі пошуку праяўляюцца ў абуджэнні ўнутранай свабоды герайні, здольнасці супрацьстаяць агульнапрынятым нормам, якія не адпавядаюць індывідуальнасці, выпрацоўцы ўласнай сістэмы каштоўнасцей, на якую жанчына будзе абпірацца ў далейшым жыцці, нарэшце, у маральным «выжыванні» ва ўмовах сучаснага грамадства.

ЛІТАРАТУРА

- Воронцова М.Ю. Своерідність романістыкі Маргарет Этвуд: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Дніпропетровск, 2005.
- Калмановский Е. Послесловие. Мэриан в кругу современников // Этвуд М. Лакомый кусочек. Л., 1981. С. 296-310.
- Кузьмичев Д.В. Традиции романа-дистопии и «История служанки» М. Этвуд // Реализм в зарубежных литературах XIX-XX веков. Саратов, 1991. Вып. 10. С. 149-160.
- Этвуд М. Балотны чалавек / Пер. з англ. М. Салаўёвай // Arche. 1999. №3(4). С. 137-148.
- Овчаренко Н.Ф. Канадская литература XX века: Три грани эволюции. Киев, 1991.
- Пальцев Н. Предисловие. Постигание извечного // Этвуд М. Постигание: Роман; Рассказы / Пер. с англ. О. Кириченко, В. Болотникова, А. Михалева и др. М., 1985. С. 5-22.
- Этвуд М. Лакомый кусочек / Пер. с англ. Н. Толстой. Л., 1981.
- Этвуд М. Постигание: Роман; Рассказы / Пер. с англ. О.Кириченко, В.Болотникова, А. Михалева и др. М., 1985.
- Этвуд М. Мужчина и женщина в эпоху динозавров / Пер. сангл. Т. Боровиковой. М., 2005.
- Этвуд М. Мадам Оракул / Пер. с англ. М. Сливак. М., 2005 [а].
- Atwood M. Bodily harm. Toronto, 1984.
- Grace S. Violent duality: A study of Margaret Atwood / Ed. by Ken Norris. Montreal, 1980.
- Ingersoll E.G. Margaret Atwood: Conversations. New York, 1990.
- Rosenberg J.H. Margaret Atwood. Boston, 1984.

Паступіў у рэдакцыю 15.01.07.

Наталля Аляксандраўна Макей - аспірантка кафедры замежнай літаратуры. Навуковы кіраўнік - кандыдат філалагічных навук, дацэнт М.В. Трус.